

BirdLife Suomi ry
Annankatu 29 A 16
00100 Helsinki
toimisto@birdlife.fi

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdisty ry (PPLY)
PL 3000
90014 OULUN YLIOPISTO
pply@pply.fi

Maa- ja metsätalousministeriö (kirjaamo@mmm.fi)
Luonnonvarakeskus (kirjaamo@luke.fi)
Suomen riistakeskus (kirjaamo@riista.fi)
Ympäristöministeriö (kirjaamo@ym.fi)

PERÄMEREN MERIHANHIKANTA EDELLEEN HEIKKO, MUTTA AIKAISTETTU METSÄSTYS JATKUMASSA

Kiinnitimme viime vuonna huomiotanne siihen, että samaan aikaan kun merihanhen metsästystä on aikaistettu Suomessa ja tehostettu Keski-Euroopassa, Perämeren perinteisillä pesimättömien ikäluokkien sulkasatoalueilla merihanhien määrät romahtivat murto-osaan entisestä. Merihanhien pesimättömien ikäluokkien (vuoden ja kahden vuoden vanhat eli toisen ja kolmannen kalenterivuoden yksilöt sekä pesinnässä epäonnistuneet tätä vanhemmat linnut) merihanhien määrä putosi Hailuodon Isomatalalla viime vuosien luvuista 4 000–5 600:sta 1 350:een ja lin Krunneilla maksimissaan 1 400:sta 500:aan.

Tänä kesänä Isomatalan alueelta (PPLY) laskettiin 1 330 ja Krunneilla (Metsähallitus, Rannikko-Life) 555 merihanhea, eli sulkijoiden määrä ei ole romahduksen jälkeen palautunut. Yhteismäärä Hailuodossa ja Krunneilla on laskenut huippuvuosista noin neljäsosaan. Siitä huolimatta peltometsästystä ennen varsinaisen jahtikauden alkua (20.8.) on aikaistettu vuodesta 2018 lähtien, ja se jatkuu tänä vuonna. Tänä vuonna on myös haettu ja saatu Suomen riistakeskukselta merihanhen karkotus- ja ampumislupia Perämeren alueen pelloille jo 17.7. lähtien.

Viime vuonna kirjoitimme: ”Merihanhiikantaa on siis kohdannut kolme peräkkäistä huonoa pesimävuotta (2017–2019) ja kaksi vuotta (2017 ja 2018), jolloin metsästyskuolleisuus on ollut suurta. Jotta vakava romahdus voidaan estää, tarvitaan nopeita toimia tämän kesän ja alkavan syksyn metsästyksen rajoittamiseksi.” Tämän vuoden luvut Isomatalalta ja Krunneilta vahvistavat analyysimme osuneen oikeaan.

Emme saaneet viimevuotiseen yhteydenottoomme virallista vastausta yhdeltäkään jakelulistalta olleelta organisaatiolta, joista maa- ja metsätalousministeriölle, Luonnonvarakeskukselle ja Suomen riistakeskukselle asia nimenomaan kuuluu. Hallintolain 8 §:n mukaan ”viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin”.

Sulkasatoparvienväen kutistuminen mainittiin kyllä Suomen riistakeskuksen tiedotteessa ("määrä näyttää pienentyneen"), mutta peltometsästyksen aikaistusta ei peruttu, ja vastuu siirrettiin metsästäjille itselleen: "Merihanhen metsästyksessä tulee käyttää harkintaa, mikäli merihanhien määrä näyttää vähentyneen." Merihanhien määrää laajalla alueella ei voi mitenkään arvioida metsästystilanteesta. Riistakeskuksen viestin tehoa on voinut heikentää hiukan sekin, että ainakin Hailuodon metsästyseuran puheenjohtaja väitti viime kesän vähentymisuutisoinnin jälkeen, että merihanhia olisi ollut yhtä paljon kuin ennenkin. Puheenjohtajalla tai seuralla ei ole minkäänlaista kelpoista aineistoa merihanhi tai muiden vesilintujen kannankehityksestä, mutta metsästäjillä on taipumusta luottaa eniten "omien" tuottamiin väitteisiin niiden perusteita varmistaamatta.

Merihanhi saalistilastointia olisi syytä parantaa. Vuonna 2019 oli ainakin keskustelua veloituksesta merihanhiin ilmoittamiseen, mutta Suomen riistakeskuksen sivuilla <https://riista.fi/metsastys/metsastysajat/> ja <https://riista.fi/game/merihanhi/> ei ole mitään mainintaa merihanhiin ilmoittamisesta. Metsästäjä-lehdessä 4/2020 sivulla 13 Suomen riistakeskus suosittelee, että "kirjaa Oma riistaan merihanhi-ilmoitukset ja -havainnot niiden ajallisen ja alueellisen jakauman selvittämiseksi". Edistystä tämäkin, mutta saalisilmoitusveloitus tuottaisi nykyistä paremman aineiston.

Viime vuonna ainakin Oulun seudulla (Liminganlahden ympäristö, Hailuoto, Siikajoki) havaittiin, että huolimatta siitä, että peltometsästyksiä perusteltiin merihanhienviljelyksille aiheuttamalla vahingoilla, hanhia houkuteltiin aktiivisesti pelloille 10.8. alkaen kaaveilla ja viljalla. Tänä vuonna jyväruokinnan (ravintohoukutin) käyttö on kielletty peltometsästyksessä 10.8.–20.8 kello 12, mutta saa jatkaa sen jälkeen.

Tänä vuonna Perämerellä ensimmäinen pesiä tuhonnut meriveden nousu (Oulun seudulla n. 50 cm) tapahtui 7.6., ja sen jälkeen 30–40 sentin veden nousuja tapahtui useita. Merenrannoilla tukkasotkien ja muiden karien ja rantaniittyjen vesilintujen poikueet ovat olleet hyvin harvassa. Tästä ei ole näkynyt minkäänlaista Luken tai Suomen riistakeskuksen tiedotusta, missä olisi suositeltu vesilintujen säästämistä, puhumattakaan metsästyksen rajoittamisesta.

Viime vuonna tiedotimme asiasta viranomaisten lisäksi myös metsästyseuroille, mutta ehdottamiimme toimenpiteisiin ei tartuttu: "Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys suosittelee, että Perämeren alueen metsästyseurat rauhoittaisivat eniten kärsineet vesilintulajit tai rajoittaisivat muuten ensi syksyn vesilintumetsästyksiä. Tällaisena huonona pesimävuotena metsästyksuolleisuus vähentää lintukantoja entisestään. Maa- ja metsätalousministeriön tulisi valmistella asetus vesilinnustuksen vähentämisestä tänä vuonna." Tämä on ajankohtaista myös elokuussa 2020.

BirdLife Suomen puolesta

Aki Arkiomaa
Puheenjohtaja

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellisen yhdistyksen puolesta

Ari-Pekka Auvinen
Puheenjohtaja

Petri Haapala
Suojelutoimikunnan puheenjohtaja

Liite 1. Vuoden 2019 muistio

BirdLife Suomi ry
Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdisty ry

Ympäristöministeriö (kirjaamo@ym.fi)
Maa- ja metsätalousministeriö (kirjaamo@mmm.fi)
Luonnonvarakeskus (kirjaamo@luke.fi)
Suomen riistakeskus (kirjaamo@riista.fi))

16.7.2019, päivitys 1.8.1019

MERIHANHIKANNAN ROMAHDUS VAATII NOPEITA TOIMIA

Hailuodon Isomatalalla on viettänyt lentokyvyttöä sulkasatoaikaa viime vuosina 4 000–5 600 pesimätöntä merihanhea. Ne ovat pääosin yhden ja kahden vuoden ikäisiä, sillä merihanhi alkaa pesiä yleensä kolmevuotiaana (Hildén & Hario 1993). Isomatalan hanhiparvi on kerääntynyt laajalta alueelta Perämereltä ja Pohjanlahdelta, sillä se edustaa karkeasti arvioiden runsaan 1 500 parin populaation pesimättömiä ikäluokkia, kun koko Suomen kannaksi arvioitiin viimeisimmässä Suomen lintuatlaksessa (Valkama ym. 2011) 5 000–6 000 paria. Tuoreessa ”Suomen lintujen pesimäkantojen koot” (Lehikoinen ym. 2019) haarukka on suuri, 3 600–10 000 paria (keskikanta 6 500).

Isomatalan sulkimisparven kehitystä on seurattu 1970-luvulta lähtien (Markkola & Merilä 1998). Isomatala on Suomen ylivoimaisesti tärkein merihanhen sulkimispaikka. Toinen suuri on sijainnut Iin Krunneilla (Herva 2014), missä määrät ovat olleet kolmasosasta puoleen Isomatalan luvuista. Perämeren kolmas sulkimispaikka sijaitsi ennen Hailuodon pohjoisrannalla (max. n. 600 yksilöä, Markkola & Merilä 1998), mutta sen käyttäjät siirtyivät vuosia sitten Krunneille tai Isomatalalle. Muilla sulkimispaikoilla luvut ovat pienempiä. Suurin lintutietopalvelu Tiirasta (www.tiira.fi) löytyvä selvä sulkasatokerääntymä (ennen kuin hanhet ovat saaneet lentokykynsä takaisin) Perämeren ulkopuolella on Uudenkaupungin saaristosta 690 yksilöä vuonna 2015, mutta paikkoja on useita muun muassa eri puolilla Saaristomerta, ja osa pesimättömistä merihanhista liikkuu poikue ryhmien mukana.

ROMAHDUS

Tämän kesän laskennassa Hailuodon Isomatalan sulkimisparven havaittiin pienentyneen n. 1 350 yksilöön, mikä on alhaisin luku sitten vuoden 1999. Se on vain 24 prosenttia huippuvuodesta 2017 ja alle kolmannes viime vuodesta (taulukko 1).

Taulukko 1. Hailuodon Isomatalan sulkivien merihanhiiden määrä v. 2015–2019 (lähde: Juha Markkola ym. julkaisematonta aineistoa)

2015	4 020
2016	4 500
2017	5 600
2018	4 550
2019	1 350

lin Krunneilla merihanhia nähtiin Metsähallituksen Rannikko-Life-projektin laskennoissa tänä kesänä (kesäkuun alku ja heinäkuun alku) vain noin 500, kun maksimiluvut ovat olleet noin 1 400 yksilöä. Tuuliset olosuhteet vaikeuttivat kuitenkin laskentaa. Krunneilla pesivien merihanhiiden arvioidaan kärsineen suuresti 1.6.2019 myrskyn nostaman meriveden aiheuttamasta tuhosta.

METSÄSTYSSAALIS

Suomessa metsästyssaaliin on tilastoinut Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL), joka sittemmin on osa Luonnonvarakeskusta (Luke). Luken saalistilasto löytyy täältä:

http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_06%20Kala%20ja%20riista_02%20Rakenne%20ja%20tuotanto_16%20Metsastys/5_Mets_saalis.px/?rxid=001bc7da-70f4-47c4-a6c2-c9100d8b50db

Merihanhia saatiin vuonna 2017 saaliiksi ennätysmäärä, n. 8 700 yksilöä, ja viime vuoden saalis, jonka määrää ei ole vielä julkistettu, on alustavien tietojen mukaan (Pitkänen 2019, taulukko 2) peräti luokkaa 15 000 merihanhea, kaikkien aikojen ennätys. Se on karkeasti arvioiden ainakin 30 % merihanhiiden kaikkien ikäluokkien yhteismäärästä. Tämän päälle tulee metsästyskuolleisuus muissa maissa ja muu kuolleisuus kaikkialla. Paljon yli 20 prosentin metsästyskuolleisuutta eivät kestä mitkään hanhilajit.

Taulukko 2 Luken saalistilastoa merihanhesta. *** Vuoden 2018 tieto ilmestyy vasta 30.7.2019, mutta tässä esitetty luku perustuu Pitkäsen (2019) ilmoittamaan alustavaan tietoon, jonka mukaan ilmoitukset merihanhisaalista kasvoivat 72 % vuodesta 2017 vuoteen 2018. ****LUKE;n 24.7.2019 julkaisema luku

2011	5 500
2012	7 700
2013	4 900
2014	7 700
2015	3 000
2016	6 500
2017	8 700
2018	***15 000
2018	****6300

MERIHANHEN KANNAN SEURANTA

Suomen merihanhi pesimäkannasta ei ole tarkkaa kattavaa ja julkaistua laskentatietoa. Tilanne muistuttaa taigametsähanhea, jonka kanta pääsi painumaan niin alas, että on tarvittu monen vuoden rauhoitus.

Arviointi merihanhi kannan kehityksestä on kaikissa lähteissä optimistista eikä ota huomioon vuodesta toiseen mahdollisesti tapahtuvia joskus nopeitakin muutoksia. Metsästettävillä lajeilla nopeat muutokset ovat vielä todennäköisempiä kuin muilla lajeilla, koska mukana on vaihtuvien luonnonolosuhteitten lisäksi metsästyspolitiikan potentiaalisesti voimakas vaikutus (ks. seuraava luku). Lintuatlaksen (Valkama ym. 2011) tekstin mukaan ”Atlaksessa varmojen pesintöjen ruutumäärä (n. 300 kpl) on tuplaantunut sitten edellisten atlasien, ja tätä nykyä lajia esiintyy aina Perämeren pohjukkaa myöten.” Samoin tulkitaan Suomen riistakeskuksen uutisessa GPS-seurannan aloittamisesta (anonyymi 2019): ”Nykyisen pesimäkannan kooksi on esitetty 5 000–6 000 paria. Kannan arvioidaan edelleen kasvavan”. Belowin ym. (2019) mukaan (mm.) ”merihanhi runsastuu koko rannikolla”, vaikka saman artikkelin kuvan mukaan pesimäkanta laski vuodesta 2017 vuoteen 2018 noin kolmanneksen (ks. seuraava kappale).

”Suomen lintujen pesimäkantojen koot” -artikkelin (Lehikoinen ym. 2019) mukaan merihanhi kanta on arvioitu saaristolaskentojen perusteella, mutta myös vesilintujen laskentakohteet (Luke, Luomus, Laaksonen ym. 2019) antanevat aineistoa. Saaristolaskennat ovat tavoittaneet enimmillään vuonna 2017 lähes 600 merihanhi paria, ja vuonna 2018 luku oli laskenut n. 450:een (Below ym. 2019). Aineiston taso ei ole merihanhi kannan arvioinnin kannalta kovin korkea, koska lukujen haarukka on lähes kolmikertainen (3 600–10 000, ”keskikanta” 6 600 paria, Lehikoinen ym. 2019). Vuonna 2013 Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos arvioi kannaksi n. 7 000 paria (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lausunto 18.7.2013, Dnro 382/401/2013 Pitkäsen 2019 mukaan), mutta lausunto ei löydy Internetistä, eikä ole tiedossa, mihin luku perustuu.

LÄNSI-EUROOPAN MERIHANHIKANTAA AIOTAAN VÄHENTÄÄ VOIMAKKAASTI

Suomen riistakeskuksessa ja Maa- ja metsätalousministeriössä on kuitenkin huomattu, että kansainväliset ja Suomen sisäiset kehityskulut ovat muuttamassa merihanhi tilannetta.

”Merihanhi kansainvälinen hoitosuunnitelma hyväksyttiin AEWA:n (African-Eurasian Waterbird Agreement) osapuolikokouksessa joulukuussa 2018. Merihanhi kansainvälisen kannanhoidon yksi keskeisistä tavoitteista on pienentää tehokkaalla metsästyksellä Länsi-Euroopassa pesiviä suuria paikallispopulaatioita, jotka aiheuttavat merkittäviä maatalousvahinkoja (anonyymi 2019)”

”Suomessa kannanhoidon tavoitteet poikkeavat osittain Länsi-Euroopasta. Suomessa merihanhia on metsästetty Länsi-Eurooppaa vähemmän ja lajin levittäytymistä ja runsastumista on toivottu varsinkin sisämaassa, jonne merihanhia on pyritty levittämään siirtoistutuksilla ja rauhoittamalla laji metsästykseltä” (anonyymi 2019).

2018 METSÄSTYKSEN AIKAISTAMINEN JOHTI ENNÄTYSSAALIISEEN

Suomessa on kuitenkin myös aikaistettu ja tehostettu merihanhi pyyntiä jo vuosia. Ensimmäinen peltometsästystä aikaistettiin luvanvaraisesti alkamaan 10.8., mutta viime vuonna metsästyskautta pelloilla aikaistettiin kokonaisuudessaan. ”Metsästysasetuksen (666/1993) 24 §:n 1 momentin 16 kohdassa säädetty merihanhi yleinen rauhoitusaika on 1.1.– 20.8. kello 12.00

saakka. Metsästysasetusta muutettiin (392/2018) vuonna 2018 siten, että 24 §:n 2 momentin mukaan sen estämättä mitä 1 momentin 16 kohdassa säädetään, saa merihanhea metsästä lisäksi pelloilta elokuun 10 päivästä elokuun 20 päivään kello 12.00 asti.” (Pitkänen 2019).

Pitkäsen (2018) muistiossa, jossa pohjustettiin tähänastisen kolmivuotuisen merihanhen sisämaan metsästyskiellon jatkamista vuosina 2019–2021, oli tietoja viime vuoden merihanhisaaliista. Merihanhista peräti n. 60 prosenttia ammuttiin 10.8.–19.8. eli ennen perinteisen metsästyskauden alkua. ”Vuosi 2018 oli ehkä olosuhteiden vuoksi tavanomaista parempi merihanhen metsästyksen onnistumiselle. Peltojen sadonkorjuu oli merkittävästi keskimääräistä aikaisemmassa, mikä saattoi edesauttaa suurta saaliskertymää myös 20.8 alkaneella metsästyskaudella.”

...”Kymmenellä päivällä aikaistettu metsästys yhdistettynä hyviin olosuhteisiin mahdollisesti vaikutti merkittävään saalismäärän kasvuun nyt käytettävissä olevien rajallisten aineistojen perusteella. Saalismäärien kasvu oli metsästyksen aikaistamisen odotettu tulos, mikä osaltaan auttaa vähentämään nykyisiä sekä tulevia maatalousvahinkoja rannikolla. Rannikon vahva ja elinvoimainen merihanhikanta on kuitenkin edellytys lajin leviämiselle sisämaahan, ja tästä näkökulmasta rannikon aikaistettu pyynti ja kasvavat saalismäärät ovat ristiriidassa lajin leviämistavoitteen suhteen” (Pitkänen 2019). Tämän vuoden tiedot sulkimisparven kutistumisesta vahvistavat Pitkäsen varovaisuuden perustelluksi.

ROMAHDUKSEN SYYNÄ TODENNÄKÖISESTI KAKSI PERÄKKÄISTÄ HUONOA PESIMÄVUOTTA JA ENNÄTYSSAALIS 2017 JA 2018

Perämerellä sekä vuosi 2017 että 2018 vaikuttavat kokemustemme mukaan olleen merihanhelle huonoja pesimävuosia. Tämä yhdistettynä historian kolmanneksi suurimpaan (2017) ja ehkä lähes suurimpaan (2018, ks. taulukko 2) metsästyssaaliiseen on mitä todennäköisimmin aiheuttanut sulkimisparven romahduksen pieneen osaan aikaisemmista vuosista. Pitkäsen (2019) mukaan ”10.8.–20.8 tapahtuva **peltopyynti kohdistuu** todennäköisesti **enemmän esiaikuisiin, pesimättömiin lintuihin ja pesinnässään epäonnistuneisiin lintuihin kuin 20.8 alkava metsästys**. Suuri osa esiaikuisista on yleensä lähtenyt muutolle ennen 20.8 alkavaa metsästystä. Suurempi esiaikuisten osuus johtaa aiempaa pienempään alle vuoden ikäisten lintujen osuuteen saaliissa, mikä yhdessä kasvavien saalismäärien kanssa on otettava huomioon arvioitaessa toteutuneen metsästyksen kokonaiskestävyyttä. Hanhilla aikuisten lintujen säilyvyys on populaation kehityksen kannalta merkittävämpi tekijä kuin vuotuinen poikastuotto. **Esiaikuisiin kohdistuva voimakas verotus voi merkittäväällä tavalla vaikuttaa lisääntyvien ikäluokkien kokoon usean vuoden viiveellä. Merihanhen kokonaisuutena positiivisen kannan kehityksen turvaamiseksi on syytä seurata merihanhisaaliin kehitystä ja tarvittaessa harkita alueellisia metsästyksen rajoitustoimia, jotta merihanhikannan elinvoimaisuutta tai sisämaahan levittäytymistä ei turhaan vaaranneta...**”

Kesällä 2018 Suomen suurimmasta merihanhen sulkimiskeskuksesta puuttuikin tuhansia vuoden ja kahden vuoden ikäisiä yksilöitä.

TIIRA-AINEISTON HAVAITOMASSAN ALUSTAVAA ANALYYSIÄ

BirdLife Suomen ja lintutieteellisten yhdistysten omistaman Tiira-havaintojärjestelmän aineisto syntyy lintuharrastajien vapaaehtoisesti ja oman harkintansa mukaan kirjaamista havainnoista. Tässä on satunnaisuutta, mutta aineiston valtava koko (11.7.2019 yhteensä 19 miljoonaa havaintoa) poistaa satunnaisvaihtelun merkitystä, ja Tiiran aineisto on monessa asiassa harkiten käytettynä melko luotettava ja usein jopa ainoa kattava tiedon lähde.

Taulukon 3 pohjana olevan populaatiomallin parametrien arvoja voi muuttaa jonkin verran, mutta tulos on selvä: vuonna 2019 kanta on pienentynyt tuhansia yksilöitä huippuvuodesta 2017.

Kaikkien merihanhihavaintojen yhteissumma (ilman Isomatalan sulkasatoparvea) alkuvuodesta 5.7. saakka Pohjois-Pohjanmaalla oli vain 42 prosenttia vuosien 2015–2018 korkeimmasta eli vuoden 2017 luvusta, Kemi-Tornion alueella 58 prosenttia ja koko Suomen aineistossa 80 prosenttia. Vuoden 2017 luku oli kaikilla alueilla korkein ja vuoden 2019 johdonmukaisesti alhaisin. Tiiran aineisto viittaa siihen, että vähentyminen on ollut rajuinta Perämerellä, vaikka sitä on tapahtunut koko levinneisyysalueella. Tämä voisi selittyä sillä, että pohjoinen osa kannasta joutuu metsästyksen kohteeksi laajimmalla (pisimmällä) alueella.

Taulukko 3. Tiiran merihanhihavainnot 1.1.–5.7. vuosina 2011–2019 ja muutettuina populaation yksilömääräksi asettaen vuoden 2011 populaatioksi 6 000 paria (Valkama ym. 2011) ja laskien +1kv-lintujen (muut kuin kuluvan vuoden poikaset) lukumäärä seuraavin oletuksin: onnistunut pesintä 70 %, pull/onnistunut pesintä 3, säilyvyys pull–2kv 60 %, 2kv–3kv 80 %. Vuoden 2011 populaation linnut on nähty 3,74 kertaa. Muiden vuosien yksilömäärä (+1kv) on saatu jakamalla havaintosumma 3,74:llä.

vuosi	havaitu t yht	havaintomäärän muutos seur vuoteen	yksilömäärän muutos seur. vuoteen	populaatiossa +1kv
2011	95746	-1313	-351	25608
2012	94433	1782	477	25257
2013	96215	-8398	-2246	25733
2014	87817	36757	9594	23487
2015	123687	-10622	-2841	33081
2016	113065	19764	5286	30240
2017	132829	-10700	-2862	35526
2018	122129	-15720	-4204	32664
2019	106409			28460
k.a. 2011-2019	108037			28895

ARVIO HUONOJEN PESIMÄVUOSIEN JA SUURTEN SAALIITTEN VAIKUTUKSISTA LÄHIVUOSINA

Kutistuneitten ikäluokkien vaikutusta merihanhipopulaatioon voidaan arvioida populaatiomalleilla, joissa joudutaan tekemään perusteltuja oletuksia poikastuotannosta, elossasäilymisestä ja muista populaatioparametreista, joista ei ole tarkkaa tutkimustietoa. Oletuksia muuttamalla voidaan tarkastella eri populaatioparametrien vaikutusta. Jos jatkossa muut tekijät säilyisivät vakioina, nyt

todettu sulkijoiden puuttuminen samantapaisena kaikilla merkittäväillä sulkimispaikoilla aiheuttaisi kannan pohjan vuonna 2021 ja vakiintumisen noin 1 000 (oletus alun perin 6 000 parista) - 1 200 paria (oletus 7 000 parista) nykyistä pienemmäksi. Uusi iso metsästyssaalis aiheuttaisi tässä tilanteessa vakavan syöksykierteen. Todellisuus voi olla vielä huonompi, koska em. laskelmassa ei otettu huomioon sitä, että myös emojen ja poikueiden kuolleisuus oli suuren saaliin takia v. 2017–2018 todennäköisesti korkea. Lisäksi käytetty malli oli yksinkertainen ns. deterministinen malli, ja realistisemmat dynaamiset tai stokastiset mallit, joissa populaatioparametrien arvot vaihtelevat satunnaisesti, antavat yleensä negatiivisempia populaation kehityslukuja.

MERIHANHELLA MYÖS 2019 HEIKKO PESIMÄVUOSI, PERÄMERELLÄ JO KOLMAS PERÄKKÄIN

Myrsky vei osan Perämeren merihanhenpesistä, kun kova etelänpuoleinen tuuli nosti 31.5.2019 Pohjois-Perämeren veden vuodenaikaan nähden poikkeuksellisen korkealle, Oulussa metrin ja Kemissä 1,2 metriä keskivesitasen yläpuolella. Alavilla rannoilla suurin osa vesi- ja rantalintujen pesistä tuhoutui. BirdLife Suomi tiedotti tästä (<https://www.birdlife.fi/tiedote-20190531/>) jo samana päivänä, ja kahlaajatutkija dos. Kari Koivulan mukaan pesimävuosi oli huonoin ainakin 25 vuoteen.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys tiedotti asiasta 1.6.2019 etenkin vesilintujen kannalta. Vesi- ja rantalinnuista etenkin niittyjen pesijät kärsivät eniten. Niitä ovat muun muassa jouhi- ja lapasorsa, heinätavi, osa haapanoista sekä tukkasotka. Merihanhen poikueista osa ehti kuoriutua, mutta osa pesistä on tuhoutunut kuten muillakin ranta- ja vesilinnuilla. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että merihanhipoikueita on niukasti tärkeimmillä alueilla Hailuodossa, Liminganlahdella ja Haukiputaan saaristossa, vaikka osassa poikueita on ollut melko runsaasti poikasia.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys suositteli 1.6.2019, että Perämeren alueen metsästysseurat rauhoittaisivat eniten kärsineet vesilintulajit tai rajoittaisivat muuten ensi syksyn vesilintumetsästystä, koska tällaisena huonona pesimävuotena metsästyskuolleisuus vähentää lintukantoja entisestään. Yhdistys esitti myös, että Maa- ja metsätalousministeriön pitäisi valmistella asetus vesilinnustuksen vähentämisestä tänä vuonna. Tämä koskee voimakkaasti myös merihanhea. Tätä kirjoitettaessa emme ole saaneet palautetta ministeriöstä tai seuroilta. Uutinen ja vetoamus jossain muodossa julkaistiin ainakin Rantalakeuden ja Kalevan sivuilla:

<https://www.rantalakeus.fi/uutiset/vesilinnuilla-suuret-pesatuhot-myrskyn-vuoksi--metsastysseurojen-toivotaan-rajoittavan-metsastysta-6.574.3565322.4621fa7429>

<https://www.kaleva.fi/uutiset/pohjois-suomi/lintutieteellinen-yhdistys-suurin-osa-vesi-ja-rantalintujen-pesista-tuhoutui-perjantain-myrskyssa/821210/>

Merihanhikantaa on siis kohdannut kolme peräkkäistä huonoa pesimävuotta (2017–2019) ja kaksi vuotta (2017 ja 2018), jolloin metsästyskuolleisuus on ollut suurta. Jotta vakava romahdus voidaan estää, tarvitaan nopeita toimia tämän kesän ja alkavan syksyn metsästyksen rajoittamiseksi.

TARVITAAN KIIREELLISIÄ RAUHOITUSTOIMIA JA JATKOSSA KANNAN TARKEMPAA SEURANTAA

Merihanhikannan seuranta ei ole Suomessa ollut kovin yksityiskohtaista, ja nyt puheena oleva tilanne on syntynyt ilman, että asiaan olisi kiinnitetty tätä ennen ainakaan julkisesti juuri mitään

huomiota. Saaristolintujen tuore seurantaraporttikan (Below ym. 2019) ei pysty ottamaan huomioon vuoden 2018 huonoa poikastuotantoa ja suurta metsästysaalista, puhumattakaan kuluvan vuoden todennäköisesti heikosta poikastuotannosta ainakin Perämerellä.

Pesimäkannan jakaantuminen laajalle alueelle saaristoon ja rannikolle tekee kannan kehityksen seurannasta työlästä. Sulkasatoparvien vuotuisella laskennalla saataisiin tehokkaimmin käsitys edellisten vuosien poikastuotannosta ja nuorten ikäluokkien säilyvyydestä (mm. Herva 2014). Iin Kruunien sulkasatoparvia ei ole enää viime vuosina laskettu säännöllisesti, ja Hailuodon Isomatalan sulkasatoparven laskenta on perustunut kokonaan vapaaehtoistyöhön. Sen toteuttajista Eino Merilä kuoli vuonna 2011, ja muut aktiivisesti mukana olleet ovat eläkeiässä.

Nyt on kiire pysäyttää 10.8. alkava peltometsästyminen ainakin Perämerellä. Sitten on huolehdittava sulkasatoparvien seurannan pitkäjänteisestä seurannasta, ja siitä, että kesän sulkija- ja poikuetiedot päätyvät nopeasti Maa- ja metsätalousministeriön tietoon ja vaikuttavat tulevan metsästysvuoden metsästysaikaan ja -sääntöihin samaan tapaan kuin menetellään kanalintujen kanssa. Edellisen vuoden metsästysaalistilastot pitäisi julkaista nopeammin, kun ne nyt ilmestyvät vasta seuraavan vuoden heinäkuun lopussa, vain 10 päivää ennen merihanhen peltometsästyksen alkua.

VIITTEET

Anonyymi 2019: <https://jahtimedia.fi/metsastys/merihanhien-muuttoreitteja-selvitetaan>.

Below, A., Lehikoinen, A., Mikkola-Roos, M., Kurvinen, L. & Laaksonen, T.- 2019: Saaristolintukantojen kehitys 1980-2018. Linnut-vuosikirja 2018: 56-67.

Herva, E. 2014: Iin Kruunien luonnonsuojelualueen merihanhien runsastuminen ja käyttäytymisen muutos 50 vuoden (1959-2009) aikana. Aureola 35. 27-36.

Hildén, O. & Hario, M. 1993: Muuttuva saaristolinnusto. 317 s.

Laaksonen, T., Lehikoinen, A., Pöysä, H., Sirkiä, P. & Ikonen, K. 2019: Sisävesien vesilintujen kannanvaihtelut 1986-2018. Linnut-vuosikirja 2018: 46-55.

Lehikoinen, A., Below, A., Jukarainen, A., Laaksonen, T., Lehtiniemi, T., Mikkola-Roos, M., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rusanen, P., Sirkiä, P., Tiainen, J. & Valkama, J 2019: Suomen lintujen pesimäkantojen koot. Linnut-vuosikirja 2018: 38-45.

Markkola, J. & Merilä, E. 1998: Hailuodon Ison Matalan - Härkäsäikän luonnonsuojelualueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaehdotus. 194 s. + 11 liitettä. ISBN 952-91-0606-8. Conservation of Liminganlahti Wetland Life-Nature project. Oulu.

Pitkänen, J. 2019: Maa- ja metsätalousministeriön asetus merihanhen metsästyksen kieltämisestä metsästysvuosina 2019-2021. Luonnos 24.6.2019. Dnro 884/01.03/2019. 6 s.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys 2019: Lehdistötiedote 1.6.2019 myrskytuhosta. (liite)

Valkama, Jari, Vepsäläinen, Ville & Lehikoinen, Aleks 2011: Suomen III Lintuatlas. – Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. <<http://atlas3.lintuatlas.fi>> (viitattu 11.7.2019) ISBN 978-952-10-6918-5.

LISÄTIETOJA:

Juha Markkola, Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys, p. 0400 155 939,
jmarkkol@gmail.com

Tero Toivanen, BirdLife Suomen suojeleasiantuntija, p. 010 406 6203, tero.toivanen@birdlife.fi

Liite 1. Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys 2019:

Kova etelänpuoleinen tuuli nosti 31.5.2019 Pohjois-Perämeren veden vuodenaikaan nähden poikkeuksellisen korkealle, Oulussa metrin ja Kemissä 1,2 metriä keskivesitasen yläpuolella. Alavilla rannoilla suurin osa vesi- ja rantalintujen pesistä on tuhoutunut. Perämerellä vuorovesi-ilmiö on olematon, mutta tuulet ja ilmanpaineenmuutokset aiheuttavat suuria meriveden pinnan korkeusvaihteluja. Lounais- ja etelätuuli ja matalapaine nostavat ja koillis- ja pohjoistuuli ja korkeapaine laskevat vettä. Kovien aaltojen ja pärskeitten vaikutus lisää nousuveden aiheuttamaa tuhoa. Suurimmat meriveden korkeusvaihtelut ovat loppusyksyllä ja talvella, mutta keväällä ja alkukesällä suuri veden nousu ei ole kovin yleistä. Valitettavasti ilmiö on yleistymässä ilmastonmuutoksen koventaessa tuulia.

Vesi- ja rantalinnuista etenkin niittyjen pesijät ovat kärsineet eniten. Niitä ovat mm. jouhi- ja lapasorsa, heinätavi, osa haapanoista sekä tukkasotka. Osa vesi- ja rantalinnuista munii pesätuhon jälkeen uusintapesyeitä, mutta vain osa, ja munamäärä on aina ensimmäistä pesintää pienempi.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys suosittelee, että Perämeren alueen metsästysseurat rauhoittaisivat eniten kärsineet vesilintulajit tai rajoittaisivat muuten ensi syksyn vesilintumetsästystä. Tällaisena huonona pesimävuotena metsästyskuolleisuus vähentää lintukantoja entisestään. Maa- ja metsätalousministeriön tulisi valmistella asetus vesilinnustuksen vähentämisestä tänä vuonna.

BirdLife Suomi on tiedottanut tänään asiasta uhanlaisten lajien näkökulmasta:

<https://www.birdlife.fi/tiedote-20190531/>

Taulukko. Tukka- ja lapasotkan pesien sijainti keskivesitasoon (± 0 cm) nähden v. 1992 ja 1995 Hailuodon Isomatalan saaristossa. Tässä aineistoissa veden korkeudella +70 cm olisi veden varaan joutunut 80 prosenttia pesistä ja korkeudella 100 cm 93 prosenttia. (Lähde: Markkola, J. & Merilä, E. 1998: Hailuodon Ison Matalan – Härkäsäikän luonnonsuojelun käyttö- ja hoitosuunnitelmaehdotus. Liminganlahti Life-Nature -projekti. Oulu. ISBN 952-91-0606-8. 224 s.)

	tukkasotka	lapasotka	yht	%	kumulatiivinen %
0-10	2		2	3,6	3,6
11-20	4	1	5	9,1	12,7
21-30	4		4	7,3	20,0
31-40	13	1	14	25,5	45,5
41-50	11	1	12	21,8	67,3
51-60	5	1	6	10,9	78,2
61-70	1		1	1,8	80,0
71-80	3	1	4	7,3	87,3
81-90	1	1	2	3,6	90,9
91-100	1		1	1,8	92,7
101-	4		4	7,3	100,0
	49	6	55		